

Start restauratie Vlaanderens grootste tiendenshuur

19 januari 2023

De tiendenshuur van het Kasteel van Heers is qua volume en opslagcapaciteit de grootste van Vlaanderen. Na de doortocht van storm Eunice in 2022 werd het reeds gehavende gebouw verder beschadigd. Erfgoedstichting Herita gaat nu van start met de restauratie van deze imposante plek. De ontwerpopdracht wordt gegund aan aNNo Architecten uit Gent.

Authentiek vakmanschap bewaren voor toekomstige generaties

De monumentale schuur klimt waarschijnlijk op tot de bouwperiode van het kasteel (omstreeks het jaar 1500). In het derde kwart van de 17de eeuw werd ze geïntegreerd bij de toen gebouwde hoeve: een gevelsteen op de schuur draagt het jaartal 1664, het poortgebouw van de hoeve is gedateerd 1671. De erfgoedwaarde staat voor Herita centraal. "We kiezen resoluut voor een traditionele manier van restaureren. Ingenieurs laten vandaag graag moderne berekeningen los op historische gebouwen. Als gevolg daarvan wordt er vaak gekozen voor hybride systemen: stalen treksystemen bijvoorbeeld, om te voldoen aan hedendaagse stabiliteitsnormen. Als erfgoedstichting blijft Herita zo dicht mogelijk bij de historische context. We gaan alles in hout restaureren. Op die manier kunnen we het authentieke vakmanschap dat hier aanwezig is, bewaren voor toekomstige generaties. Samen met de monumentale tiendenshuur restaureren we dus in zekere zin ook het ambacht," zegt Matthias Francken, directeur van Herita.

De tiendenshuur na de doortocht van storm Eunice in 2022. Het tijdelijke nooddak liep ernstige schade op.

Dringende herstellingswerken werden uitgevoerd. Nu kan de effectieve restauratie van start gaan.

Energie oogsten met hedendaagse technieken

Die historische focus impliceert niet dat we alle hedendaagse oplossingen weren, verzekert Stijn Cools van aNNo Architecten: "Het enorme dakoppervlak biedt mogelijkheden om van de tiendenschuur van Heers een plek te maken waar energie wordt geoogst voor de hele site. Het potentieel zou - gecombineerd met riothermie (warmte uit afvalwater) en BEO-velden (bodemwarmte) - zelfs zo groot kunnen zijn dat er energie zou kunnen worden gedeeld met het dorp. Zonnepanelen kunnen op een weinig zichtbare manier worden geplaatst zodat het historische uitzicht van de site niet wordt verstoord."

Caroline Geerts van Herita vult aan: "Op de tiendenschuur ligt geen oorspronkelijk dak meer, maar op de grond vinden we nog overblijfselen van de oude dakbedekking. Daaruit kunnen we afleiden dat er aan de kant van het kasteel leien op het dak lagen en aan de westkant pannen. Het zichtbare dakdeel moest dus blijkbaar van hogere kwaliteit zijn, dan de kant die niet gezien werd. We zouden voor de energieoogst hetzelfde principe kunnen toepassen: aan de verborgen westkant zonnepanelen bovenop de dakbedekking, aan de prominente oostkant onzichtbare zonnecollectoren onder de leien. Samen met aNNo gaan we grondig onderzoeken wat haalbaar is in functie van budget en toekomstige invulling."

Tiendenschuur Heers aNNo Architecten

Wat is een tiendenschuur?

De geschiedenis van tiendenschuren gaat terug tot de middeleeuwen, toen de pachtboeren verplicht waren om een deel van hun oogst af te staan aan de landheer of eigenaar van een landgoed. Tiendenschuren werden gebruikt om deze belastingen (tienden) op te slaan. Ze waren vaak groot en stevig, om de oogst veilig te houden van weersomstandigheden en dieren. Sommige tiendenschuren waren ook uitgerust met speciale voorzieningen, zoals plaatsen om granen te malen of vee onder te brengen.

In de loop van de tijd veranderde de rol van deze gebouwen. In de 17e en 18e eeuw werden de verplichtingen van de boeren aan de landheer steeds minder zwaar en werden tienden steeds minder belangrijk. Veel tiendenschuren werden aangepast of vervangen door moderne gebouwen voor landbouw.

Ik vergelijk de werking van een tiendenschuur graag met het computerspelletje Tetris. Afhankelijk van de beschikbare oogstvoorraden werd het volume steeds op een andere manier opgevuld en leeggehaald. Met balken werden telkens nieuwe tussenschotten en zoldervloeren gebouwd op de plek waar het uitkwam: een zeer adaptief stapelsysteem dat er elk seizoen weer anders uitzag.

Matthias Francken

Matthias Francken

Directeur Herita

Voortschrijdend inzicht op een lerende werf

Aangezien er nog geen finale bestemming is gedefinieerd voor de kasteelsite van Heers, zullen Herita en aNNo Architecten het principe van slow growth toepassen. Zo kan simultaan met de aanvang van het ontwerptraject ook het herbestemmingstraject opstarten. Het vinden van een juiste invulling is immers een dynamisch proces waar verschillende stakeholders aan deelnemen. Het ontwerp dossier gaat bij aanvang uit van een casco-restauratie. De voorzieningen zijn flexibel en laten heel wat functies toe, zowel kort na de oplevering als verder in de toekomst. Het is in elk geval Herita's bedoeling om de plek zo snel mogelijk open te stellen voor publiek.

Vrijwilligers aan het Kasteel van Heers

We hechten even veel belang aan het proces als aan het resultaat. Vrijwilligers, scholen en opleidingstrajecten worden zoveel mogelijk betrokken.

Caroline Geerts

Caroline Geerts

Herita

“Zoals al onze restauratieprojecten, wordt ook dit een lerende werf,” zegt Caroline Geerts van Herita. “We hechten even veel belang aan het proces als aan het resultaat. Vrijwilligers, scholen en opleidingstrajecten worden zoveel mogelijk betrokken. Via constante dialoog met alle betrokken actoren wordt de werf levend, lerend en echt wervend. Iedereen die dat wil, zal hier kunnen komen helpen en, onder begeleiding van experts, al doende bijleren over oude technieken. De aannemers en aNNo zullen plaats maken voor het betrekken van al die helpende handen. Door mee te werken, zijn de vrijwilligers en de erfgoedgemeenschap die hier ontstaat gewapend om ook na de restauratie de zorg voor dit gebouw op zich te nemen. Op die manier kunnen vrijwilligers een belangrijke rol blijven spelen in de volgende levensfasen van het kasteel.”

Kasteel van Heers Nick Claeskens

Help het Kasteel van Heers te redden!

Wil je graag een steentje bijdragen aan de restauratie van Kasteel van Heers? Dat kan op verschillende manieren!

Kom naar een klusdag op het kasteeldomein. Gezelligheid verzekerd!

Word lid van Herita: beleef onze historische plekken. Samen zorgen we ervoor dat ze blijven bestaan.

Word erfgoedvrijwilliger: schenk je talent en vrije tijd aan de conservatie van onroerend erfgoed.

Doe een gift: alle donaties, groot en klein, helpen ons een stapje dichterbij ons doel: de redding van dit unieke slot! Vermeld 'Kasteel van Heers' bij je overschrijving.

Restauratieblog